

Falak, Tomasz

Parafia w nauczaniu Magisterium Kościoła

Warszawskie Studia Pastoralne 12, 15-26

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TOMASZ FALAK

PARAFIA W NAUCZANIU MAGISTERIUM KOŚCIOŁA

Każdy z nas zna pojęcie parafii i nosi w sobie pewne jej wyobrażenie. Mimo to jednak istnieje potrzeba zdefiniowania tego pojęcia, by z jednej strony precyzyjnie określić zakres naszych rozważań, z drugiej – rozszerzyć nasze horyzonty myślenia na temat parafii.

Parafia – etymologicznie pochodzi od greckich słów *paroikos* – sąsiad, obcokrajowiec z prawem zamieszkania, ale bez prawa obywatelstwa, oraz *paroikein* – żyć razem, żyć w obcym kraju. Słowa te znajdujemy w 1 P 2, 11 – „...proszę, abyście jak obcy i przybysze...” i w 1 P 1, 17 – „... w bojaźni spędzajcie czas swojego pobytu na obczyźnie...”

Obczyzną jest pobyt na ziemi w porównaniu z Niebem. W Starym Testamencie Naród Wybrany miał religijną świadomość bycia obcymi w świecie. W Nowym Przymierzu Kościół jest także wspólnotą w drodze do Królestwa Niebieskiego i tym bardziej powinien uwzględniać etymologiczne znaczenie parafii oraz biblijne pochodzenie tego pojęcia. Śmiejmy jednak twierdzić, że tak nie jest. W naszym współczesnym rozumieniu parafii dominującą rolę ogrywają czynniki eklezjologiczne,

KS. TOMASZ FALAK – dr nauk teologicznych w zakresie teologii pastoralnej. Studia specjalistyczne z zakresu teologii pastoralnej ukończył w Instytucie Katolickim w Paryżu. Studia doktoranckie rozpoczął w roku 1993 w Instytucie Katolickim w Paryżu, a kontynuował je w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; zakończył je obroną pracy doktorskiej pt. *Parafia wspólnotą misyjną w ujęciu G. Michonneau* w 1998 r. Od 1999 r. wykładowca na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie. Od roku 2006 rozpoczął wykłady na Studium Duchowości Chrześcijańskiej Instytutu Teologicznego w Łodzi. od 2007 r. proboszcz parafii Zesłania Ducha Świętego w Łodzi-Łaskowicach.

prawne, socjologiczne, a nawet geograficzne. Mówiąc o parafii mamy bowiem na myśli nie tylko jej miejsce w Kościele partykularnym, jej kanoniczną definicję, ale także jej usytuowanie, granice, liczbę oraz charakterystykę ludności zamieszkującej na jej terenie.

Teologiczna refleksja nad parafią powinna uwzględniać także aspekt historyczny. Parafia stanowi podstawową strukturę Kościoła, która nie pochodzi z ustanowienia Bożego, lecz jest wytworem Kościoła. Powstała w określonych warunkach historycznych i wciąż podlega przeobrażeniom. Na przestrzeni wieków struktura organizacyjna parafii ulegała daleko idącym, aczkolwiek ewolucyjnym przemianom. Niezmienny pozostał jedynie teologiczny i pastoralny cel parafii¹.

Pierwotzoru parafii można doszukiwać się w pierwszej gminie chrześcijańskiej w Jerozolimie. Gmina stanowiła ramy życia eklezjalnego w pierwotnym Kościele i spełniała wszystkie funkcje, jakie realizuje dziś parafia. Gminy nie można jednak utożsamiać z parafią w aktualnym jej rozumieniu, ponieważ na czele gminy stał biskup, a nie proboszcz.

Ewolucję pojmowania parafii i jej rozwoju w Kościele przedstawia następująca tabela²:

Czas	Cechy charakterystyczne
Kościół Pierwotny (I–III w.)	Gmina, na czele z biskupem, stanowi ramy życia kościelnego, przede wszystkim w miastach. Jest wspólnotą wiary, kultu (zwłaszcza Eucharystii) i miłości, funkcjonującą w obliczu prześladowań.
III/IV w. oraz po 313 r.	Nowy podział administracyjny Rzymu sprzyja powstaniu „systemu parafialnego”. Budowa świątyń, ekspansja chrześcijaństwa na tereny wiejskie, ewangelizacja i misje.
VII–XIII w.	Instytucjonalizacja parafii (prawno-strukturalna), budowa świątyń na wsiach. 1215 r. – nakaz korzystania z posługi sakramentalnej w kościele parafialnym, wzrost rangi biskupa i proboszcza.

¹ R. Kamiński, *Parafia wspólnotą i instytucją. Aspekt historyczny*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32(1985), z. 6, s. 15.

² Zestawienie opracowano na podstawie cytowanego powyżej artykułu ks. R. Kamińskiego, *Parafia wspólnotą i instytucją...*, s. 15–35.

XIV i XV w.	Zaniedbania duszpasterskie, przerost troski o finanse Kościoła, brak dyscypliny wśród kleru, rozwój bractw religijnych.
Okres Trydencki	Reforma życia kościelnego co do terytorium parafii, beneficjów, praw i obowiązków proboszcza, formacji kleru. Proboszcz reprezentantem biskupa w parafii. Wikariusze pomocnikami proboszcza. Odpowiedzialność materialna parafian za parafię.
Okres Potrydencki XVII–XIX w.	Centralizm i jurydyzm w eklezjologii, prawno-administracyjne rozumienie parafii, nacisk na prawa proboszcza – administratora, rozrost parafii miejskich, rozwój organizacji kościelnych.
XX w.	Eklezjologia Mistycznego Ciała Chrystusa, Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r., <i>Vaticanum II</i> .

Już ze wstępnych spostrzeżeń wynika wniosek, że na pojmowanie miejsca i roli parafii w Kościele Powszechnym przemożny wpływ ma eklezjologia. Nie sposób w niniejszym referacie przeanalizować wszystkie akcenty eklezjologiczne na przestrzeni XX wieków. To zadanie wykracza poza ramy tego przedłożenia. Ograniczę się zatem do tych elementów nauczania Magisterium Kościoła, które kształtowały współczesne nam rozumienie parafii.

Eklezjologiczne fundamenty pojmowania parafii

Jednym z najbardziej znanych ujęć eklezjologicznych jest rozumienie Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa. Bierze ono swój początek w listach św. Pawła i w pismach Ojców Kościoła. Przez wiele wieków ujęcie to pozostawało w cieniu innych koncepcji. Sobór Watykański I (obradujący w latach 1869–1870) podjął kwestię Kościoła jako Ciała Chrystusa. Chociaż jedynie tekst o prymacie i nieomyślności papieża doczekał się przyjęcia i ogłoszenia przez Piusa IX, to jednak ogromny wysiłek eklezjologów soborowych nie da się ograniczyć tylko do tego, co zatwierdził Sobór. I tak, pierwszy rozdział pierwszego schematu o Kościele został zatytułowany „Kościół Ciałem mistycznym Chrystusa”³.

³ Zob. *Les Enseignements Pontificaux, Eglise*, t. 2, Paris 1959, s. 1039.

Ten stosunkowo krótki tekst przypominał, że to Chrystus jest Głową Kościoła i fundamentem jego jedności. Podkreślił jednocześnie, że pojęcie Ciała Mistycznego, tak bardzo obecne w listach Pawłowych, ukazuje wewnętrzną i transcendentną naturę Kościoła.

Opublikowanie Encykliki Leona XIII *Satis cognitum* 25 czerwca 1896 roku, otworzyło kolejny etap w rozwoju eklezjologii. Papież zwrócił uwagę na jedność elementów widzialnych i niewidzialnych Kościoła w obrazie Ciała Mistycznego. W latach dwudziestych minionego stulecia ożywiło się zainteresowanie pojęciem Ciała Mistycznego. W ciągu pięciolecia 1920–1925 opublikowano taką samą liczbę artykułów na ten temat, co podczas dwudziestu poprzednich lat. W latach 1930–1935 liczba publikacji o Mistycznym Ciele Chrystusa powiększyła się pięciokrotnie. Czołowym teologiem tego okresu, który przeprowadził wnikliwe i wszechstronne studium nad pojęciem Mistycznego Ciała Chrystusa, był E. Mersch⁴. Uwzględniał w nim historyczny, filozoficzny, chrystologiczny i eklezjologiczny aspekt problemu. Można więc śmiało stwierdzić, że w latach międzywojennych XX wieku eklezjologia była zdominowana przez refleksję o Mistycznym Ciele Chrystusa. Ten nurt teologiczny, znajdujący swe źródła w ruchu odnowy biblijnej, liturgicznej, w pogłębionej duchowości chrystocentrycznej i w ożywionej działalności Akcji Katolickiej, podkreślał wewnętrzny i niewidzialny wymiar Kościoła. Współegzystował on z doktryną prezentującą Kościół jako społeczność zorganizowaną hierarchicznie i jurydycznie, uzupełniając ją jednocześnie o nowe treści.

Encyklika Piusa XII *Mystici Corporis Christi* z 1943 r. stanowiła pewnego rodzaju syntezę dotychczasowej nauki o Ciele Mistycznym Chrystusa. Już sam układ treści Encykliki ułatwiał zrozumienie ówczesnej eklezjologii. Jej treść wyjaśniała najpierw to, że Kościół jako Mistyczne Ciało Chrystusa jest jeden: niepodzielny, konkretny i dostrzegalny, jak i to, że składa się z wielu członków, a wewnętrznym jego elementem są sakramenty święte (MCC 13–18). Następnie, Pius XII podkreślił, że Kościół jest Ciałem Chrystusa, ponieważ to Chrystus jest jego Twórcą, Głową i Zbawcą (MCC 19–47). Wreszcie, w kulminacyjnym punkcie refleksji, omawiając różnice między ciałem naturalnym, fizycznym,

⁴ E. Mersch, *Le Corps Mystique du Christ*, t. 1–2, Paris 1933; tenże, *La théologie du Corps Mystique*, t. 1–2, Paris 1935; tenże, *Morale et Corps Mystique*, Paris 1937.

społecznym, moralnym i mistycznym, papież wykazał, że Kościół jest Mistycznym Ciałem Chrystusa (MCC 48–56).

Centralna myśl Encykliki *Mystici Corporis Christi* skierowana została na właściwe rozumienie terminu „mistyczny”. Według dokumentu termin „mistyczny” należy interpretować w sensie wskazanym przez św. Pawła (Ef 5, 32). Słowo „mistyczny” oznacza tyle, co tajemniczy i nadprzyrodzony. Członkowie Kościoła mają udział w tajemniczym i nadprzyrodzonym życiu dzięki integralnej i organicznej więzi z Chrystusem (MCC 57–72). Ta więź obejmuje poszczególnego człowieka i wszystkie jego władze, a także cały żywy organizm Kościoła. Wszczepienie w Mistyczne Ciało Chrystusa dokonuje się przez chrzest święty, wzrost natomiast, przez Eucharystię. Eucharystia najlepiej obrazuje i tworzy zarazem zjednoczenie wiernych z Chrystusem i ze sobą nawzajem.

Z powodu intymnej jedności „Głowy z Ciałem”, Kościół jak Chrystus, jest jednocześnie widzialny i niewidzialny, zewnętrzny i wewnętrzny, ludzki i boski. W konsekwencji, dostrzeganie tylko jednego z tych dwu elementów oznacza niezrozumienie tajemnicy Kościoła.

Te przesłanki eklezjologiczne, choć nie wprost, odnoszą się do parafii. Skoro Kościół jest Mistycznym Ciałem Chrystusa, to parafia może być nazwana żywotną jej częścią. Jej funkcjonowanie z jednej strony wynika, z drugiej zasila życie Kościoła. To w parafii głoszone jest słowo Boże i sprawowane są sakramenty święte. To parafia jawi się wyraźnie jako wspólnota bosko – ludzka: daje się tu zauważyć, że Chrystus jest witalną siłą wspólnoty Kościoła, i że każdy jej członek znajduje swoje właściwe miejsce w wielości i różnorodności charyzmatów oraz posług. Członkowie Mistycznego Ciała uzupełniają się wzajemnie w tworzeniu w parafii wspólnoty uczniów Chrystusa, za którą każdy na swój sposób bierze współodpowiedzialność (1 Kor 12, 22–23 i 27). Z nauki o Mistycznym Ciele Chrystusa wynika postulat pogłębiania solidarności między członkami Kościoła w parafii. Wierni powinni sobie nawzajem pomagać, dzielić zarówno trudy, jak i radości w duchu życzliwej troski o innych.

Parafia w organizmie Kościoła przed Soborem Watykańskim II

Encyklika Piusa XII z 1943 roku *Mystici Corporis Christi*, nie tylko ukoronowała dotychczasowe wysiłki teologów, ale położyła także mocny fundament pod eklezjologię Soboru Watykańskiego II. Miała

też ogromny wpływ na kształtowanie się pojmowania miejsca parafii w organizmie Kościoła. Ewolucyjne zmiany widać wyraźnie w konfrontacji definicji parafii zawartej w Kodeksie Prawa Kanonicznego z roku 1917 z późniejszym nauczaniem Magisterium Kościoła o parafii.

Według Kodeksu Prawa Kanonicznego z roku 1917 parafia jest częścią terytorium diecezji, na którym to terytorium znajduje się kościół wraz z przydzieloną ludnością i własnym kapłanem, któremu biskup powierzył kierownictwo religijne i duszpasterstwo⁵. Ta jurydyczna definicja parafii, nawiązująca do potrydenckiej eklezjologii, nie uwzględniała roli laikatu ani wspólnotowego wymiaru parafii. Nie była również adekwatna do przemian zachodzących w ówczesnym świecie, nie uwzględniała takich zjawisk, jak urbanizacja, migracja ludności, powstawanie różnorodnych stowarzyszeń i ruchów kościelnych⁶.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku ujmował parafię w kategoriach jurydyczno-prawnych. Jednak dynamicznie rozwijająca się w XX wieku eklezjologia wyznaczała nowe miejsce i rolę parafii w życiu Kościoła. Przywrócone od czasów Piusa XII określenie Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa oraz zwrócenie uwagi na aktywną rolę wszystkich wierzących w wewnętrznym życiu Kościoła i jego misji wobec świata w znaczący sposób wpłynęły na nowe pojmowanie parafii. Parafia przestała być tylko jednostką administracyjną, a przekształciła się w podmiot działania w zasadniczych zakresach: posługi słowa Bożego, liturgii, braterstwa i służby potrzebującym⁷. Parafia stała się ośrodkiem odnawiającej się działalności duszpasterskiej Kościoła.

W dokumentach Stolicy Apostolskiej, publikowanych w latach 1945–1962, pojawiały się najczęściej określenia parafii jako fundamentalnej i aktywnej komórki Mistycznego Ciała Chrystusa. W roku 1953 ówczesny podsekretarz Stanu, kardynał J.B. Montini (późniejszy papież Paweł VI), w liście do kardynała Léger, arcybiskupa Montrealu i do uczestników Tygodnia Społecznego w Montrealu, pisał o roli parafii w następujący sposób: „Parafia to najmniejsza część jedynej

⁵ Określenie parafii zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku zwracało uwagę na związek parafii z diecezją, również przez osobę proboszcza i na terytorialny charakter parafii (CIC, kan. 216 §1, §3).

⁶ Zob. S.J. Kilian, *Theological models for the parish*, New York 1977, s. 7–9.

⁷ J. Charytański, *Parafia wspólnotą przekazu wiary i życia chrześcijańskiego*, w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980, s. 211–212.

i powszechnej owczarni, powierzonej Piotrowi przez Pana. Podporządkowana władzy duchowej proboszcza, który otrzymał od biskupa misję duszpasterskiej pieczy, parafia jest w Kościele Jezusa Chrystusa pierwszą wspólnotą życia chrześcijańskiego, wspólnotą o takich rozmiarach, by pasterz mógł znać swoje owce, a owce swego pasterza. Określone terytorium, wydzielone z obszaru diecezji, pozwala parafii ukonstytuować się i zakorzenić w lokalnych tradycjach i w konkretnych granicach przestrzennych. W sercu danego terytorium znajduje się kościół parafialny, z chrzcielnicą, konfesjonalem, ołtarzem, tabernakulum. Świątynia jest symbolem jedności i stanowi centrum życia wspólnoty parafialnej. Parafia jest przede wszystkim ogniskiem życia religijnego i oddziaływania misyjnego. [...] Komórka Kościoła najbliższa człowiekowi, wspomagająca kształtowanie jego życia osobistego, rodzinnego, wspólnotowego, jest z tego tytułu niezbędna społeczeństwu⁸.

Zawarte w tej wypowiedzi treści znalazły swoje odzwierciedlenie w dokumentach.

Parafia w nauczaniu *Vaticanum II*

Na Soborze pogłębiono koncepcję Kościoła jako Ludu Bożego (KK 9–13), wspólnoty wierzących i Mistycznego Ciała Chrystusa (KK 7–8) oraz dowartościowano problematykę Kościołów lokalnych, w których urzeczywistnia się Kościół powszechny⁹. Z teologią Kościoła lokalnego wiąże się ściśle soborowe nauczanie o parafii. W dokumentach soborowych jest ona nazywana lokalną wspólnotą (KK 28) i komórką diecezji (DA 10). Jako wspólnota kultu i ofiary oraz jako zwyczajne miejsce udzielania sakramentów (KK 4), staje się dla określonej grupy wiernych naturalnym ogniwem łączności z Kościołem powszechnym¹⁰.

Kościół jest społecznością, w której żyje i działa Chrystus oraz która realizuje Jego funkcje nauczania, uświęcania i kierowania. Podstawowe miejsce urzeczywistnienia Kościoła jako wydarzenia stanowi parafia¹¹.

⁸ J.B. Montini, *La paroisse, cellule de l'ordre social*, „La Documentation Catholique”, 1162 (1953), k. 1549–1552.

⁹ R. Kamiński, *Teologiczne spojrzenie na parafię*, „Ateneum Kapłańskie”, 76(1984), z. 2(454), s. 383–384.

¹⁰ C. Tomczyk, *Parafia – Ludem Bożym*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, 8(1980), s. 218.

¹¹ K. Rahner, *Zur Theologie der Pfarrei*, w: tenże, *Die Pfarrei*, Freiburg im Br. 1956, s. 34.

Dla ogromnej większości chrześcijan jest ona pierwszym miejscem spotkania się z Chrystusem i Jego zbawczym posłannictwem. Parafia jest częścią diecezji (DB 30) i tylko w ścisłej łączności z nią urzeczywistnia Kościół¹². Dzięki różnym stopniom integracji z diecezją parafia może realizować posłannictwo całego Kościoła¹³. Jako podstawowa komórka Mistycznego Ciała Chrystusa, parafia zawiera odniesienie do Kościoła powszechnego, ponieważ poprzez sprawowanie Eucharystii, misterium Kościoła osiąga w niej najwyższą intensywność¹⁴.

Parafia, stanowiąc lokalną wspólnotę wyznawców Chrystusa i jednostkę administracji kościelnej, obrazuje i urzeczywistnia Kościół na określonym terytorium. Parafia jest rzeczywistością wieloaspektową. Powszechnie dostrzega się instytucjonalny i wspólnotowy wymiar parafii. Pierwszy element sprawia, że parafia jest rzeczywistością widzialną, historyczną i społeczną. Element drugi, niewidzialny i wewnętrzny sprawia, że parafia jest wspólnotą wiary, kultu i miłości. Decydującą rolę we wspólnocie parafialnej odgrywa Jezus Chrystus i Duch Święty, od których pochodzi łaska i miłość. Dzięki działaniu Ducha Świętego wierzący jednoczą się z Chrystusem w drodze do domu Ojca¹⁵. W ten sposób podstawowy a zarazem ostateczny cel duszpasterstwa – zjednoczenie wierzących z Bogiem, jest realizowany w parafii.

Eklezjologia soborowa stwierdza, że parafia w pewien sposób przedstawia na danym terytorium w ramach diecezji widzialny Kościół Chrystusowy ustanowiony na całej ziemi (KL 42). Parafia jest nie tylko najmniejszą komórką diecezji, ale w łączności z biskupem stanowi Kościół Boży i uczestniczy w jego posłannictwie (KK 28). Gromadzi ona w jedno i wszczepia w powszechność Kościoła różnorakie właściwości ludzkie, występujące w jej obrębie (DA 10). Czyni to w ścisłym związku z biskupem, jako najwyższym pasterzem Kościoła partykularnego¹⁶.

¹² W. Granat, *Teologia diecezji*, „Studia Sandomierskie”, 1(1981), s. 158.

¹³ R. Kamiński, *Parafia w diecezji i Kościołe powszechnym*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 30(1983), z. 6, s. 100.

¹⁴ T. Maertens, *Kościół lokalny a zgromadzenie eucharystyczne*, w: *Nowy obraz Kościoła po Soborze Watykańskim II*, red. B. Lambert, Warszawa 1968, s. 295.

¹⁵ W. Przygoda, *Przykazanie miłości bliźniego wezwaniem dla wspólnoty parafialnej*, „Studia Theologica Varsaviensia”, 32(1994), nr 2, s. 193.

¹⁶ R. Kamiński, *Parafia w diecezji i Kościołe powszechnym...*, art. cyt., s. 106.

Dokumenty soborowe pomagają rozstrzygnąć problem relacji parafii do Kościoła partykularnego. Elementami istotnymi dla Kościoła partykularnego są: Eucharystia, biskup oraz względnie stała społeczność ludzi (KL 42; KK 26). Ponieważ w parafii jest sprawowana Eucharystia dla względnie stałej społeczności wiernych, ale nie ma biskupa, lecz jego reprezentant – prezbiter, przeto Kościołem partykularnym w sensie ścisłym jest diecezja, a nie parafia (zob. KK 28).

Soborowa definicja parafii uwydatnia trzy wymiary jej życia i działalności, mocno powiązane ze sobą, warunkujące się i uzupełniające się wzajemnie. Otóż, parafia jest wspólnotą wiary, kultu i miłości. Parafia jako Kościół Boży jest miejscem, gdzie pod przewodnictwem prezbitera, w ścisłym związku z biskupem, realizuje się wspólnota wierzących w Jezusie Chrystusie przez przepowiadanie słowa, przez życie wiarą w miłości braterskiej, a szczególnie przez sprawowanie Eucharystii i inne czynności liturgiczne. Trzy podstawowe wymiary życia i działalności parafii oraz zadania duszpasterzy parafialnych wynikają z potrójnej misji Jezusa – Proroka, Kapłana i Króla. Dekret o działalności misyjnej Kościoła poleca duszpasterzom tworzenie takich społeczności wiernych, które wiodłyby życie godne powołania, do jakiego zostały wezwane, oraz wykonywałyby zleczone im przez Boga zadania nauczycielskie, kapłańskie i pasterskie (DM 15). W ten sposób każda wspólnota chrześcijańska może stać się znakiem obecności Boga w świecie.

Chociaż Sobór Watykański II nie poświęcił wiele miejsca samej parafii, to jednak idea wspólnoty i misyjnego posłannictwa Kościoła w świecie współczesnym, stanowiły myśl przewodnią wszystkich jego dokumentów. Konstytucja dogmatyczna o Kościele ukazuje Lud Boży jako wspólnotę wiary, nadziei i miłości (KK 8) oraz jako widzialny sakrament zbawczej jedności w Trójcy Świętej (KK 4, 9). Obecność Chrystusa we wspólnocie wiernych jest fundamentem i zasadą życia Kościoła (KK 26; KL 7).

W dokumentach soborowych zostało podkreślone znaczenie Ducha Świętego w życiu Kościoła i parafii. Dekret o apostołstwie świeckich stwierdza, że parafia na danym terytorium, w ramach diecezji, przedstawia Kościół Chrystusowy. Jako zgromadzenie chrześcijan parafia jest organicznie związana z Kościołem powszechnym w sposób nadprzyrodzony i w świadomości swych członków (DA 10). Sprawczą przyczyną

tej wewnętrznej więzi jest Duch Święty, który ożywia i jednoczy Kościół (KK 7–9, 48–49; KDK 48). On także stwarza braterską wspólnotę (KDK 32), zespala chrześcijan (KK 13; DE 2) oraz uposaża w swoje dary (KK 4; DA 29; DK 12).

Sobór podkreśla, że wspólnota wiernych powstaje i wzrasta przez głoszenie Ewangelii (DK 4). Skutecznym wyrazem i znakiem wspólnoty Ludu Bożego jest liturgia, ponieważ „Kościół ujawnia się przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego, w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu pod przewodnictwem biskupa, otoczonego kapłanami i sługami ołtarza” (KL 41). Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* przypominając, że liturgia buduje wspólnotę Kościoła, zaleca, aby zwłaszcza w zbiorowym odprawianiu niedzielnych Mszy świętych doprowadzić do rozkwitu poczucie wspólnoty parafialnej (KL 42). Urząd pasterski także ma służyć „gromadzeniu rodziny Bożej ożywionej braterską jednością” oraz „formowaniu autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej” (DK 6). Sobór docenia także rolę wspólnoty w składaniu świadectwa miłości i postuluje tworzenie wspólnot, przez które Kościół urzeczywistnia się w konkretnych okolicznościach (DA 17) i przyczynia się do przepajania porządku doczesnego duchem Ewangelii (DA 5–7; KDK 26).

Parafia w nauczaniu Kościoła po Soborze Watykańskim II

Soborowa wizja parafii jako wspólnoty znajduje odzwierciedlenie w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. W kan. 515 widoczne jest przeniesienie akcentu z terytorialnego na wspólnotowy wymiar parafii. Kanon ten nazywa parafię „określoną wspólnotą wierzących utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę pod władzą biskupa diecezjalnego powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi” (par. 1). Ta definicja parafii podkreśla jej więź z biskupem, a przez niego z diecezją.

Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego akcentuje udział parafii w misji ewangelizowania Kościoła i świata. Kanon 519 wymienia podstawowe funkcje parafii: przepowiadanie, sprawowanie kultu i służbę miłości, ale kanon 781 mówi już wyraźnie o funkcji misyjnej parafii, sugerując, że chodzi o ewangelizację wewnętrzną, skierowaną na własne środowisko i zewnętrzną, obejmującą cały świat.

Ten aspekt misyjny zauważalny jest także w innych dokumentach Kościoła. Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa* w zapale misyjnym i ewangelicznym radykalizmie, rozbudzonym także w parafii, widział szansę ożywienia wiernych oraz dotarcia do środowisk zaniedbanych religijnie (EE 15–16).

Misję ewangelizacyjną wypełniać można w parafii dzięki współpracy duchownych ze sobą i z wiernymi świeckimi. Uwidacznia się ona zwłaszcza w małych grupach i wspólnotach parafialnych, a także na płaszczyźnie ponadparafialnych ruchów i stowarzyszeń kościelnych, co podkreślał już Ojciec św. Paweł VI w Adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi* (EN 57–58). Parafia winna być rozumiana jako wspólnota wspólnot i tak kształtowana, aby być wyrazem i narzędziem budowania prawdziwej komunii w Chrystusie. Wspólnotowy i wspólnototwórczy charakter parafii analizowana na Synodach Biskupów w 1977 i w 1985 r.¹⁷

Także w posynodalnej Adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Christi-fideles laici* z roku 1988 r. zauważyć można, że parafia stanowi uprzywilejowane miejsce realizowania misji wiernych świeckich (ChL 26). Jest ona tam nazwana „rodziną Bożą, domem rodzinnym, braterskim i gościnnym, gdzie sprawowana jest Eucharystia, a sprawujący ją proboszcz, reprezentując biskupa, łączy parafię z całym Kościołem partykularnym”. Dokument ten jest wezwaniem do odnowy parafii na zasygnalizowanych już wcześniej płaszczyznach: parafia ma być wspólnotą, zespalającą w działaniu i odpowiedzialności duchownych z wiernymi świeckimi, wspólnotą misyjną, oddziaływującą także na obojętnych i zaniedbanych religijnie, a nawet na niewierzących¹⁸.

Najnowsze dokumenty Magisterium Kościoła w stosunku do nauczania Soboru Watykańskiego II nie przejawiają nowych akcentów eklezjologicznych w odniesieniu do parafii. Koncentrują się natomiast na uwydatnieniu aspektu wspólnotowego i misyjnego współczesnej parafii¹⁹. Te postulaty znajdują odzwierciedlenie w praktyce Kościoła, co wykażą następane przedłożenia.

¹⁷ *Na drogach Soboru. Orędzie Synodu do Ludu Bożego*, w: *Apostolstwo świeckich* (3), Synod Biskupów 1987, Warszawa 1987, s. 302.

¹⁸ B. Biela, *Parafia miejscem urzeczywistniania się komunii Kościoła*, Katowice 2006, s. 163.

¹⁹ R. Kamiński, *Parafia w nauczaniu Kościoła współczesnego*, „Roczniki Teologiczne” 50(2003), z. 6, s. 5–35.

SUMMARY

When discussing the parish one should start by defining its meaning. This is due to the fact that every person has his own experience and can have his own point of view on the topic of the parish. The pastoral reality of the parish is described by the different elements of human knowledge: etymology of its notion, biblical context, history, theology - primarily in ecclesiology, and even sociology, geography, law. The most important theological principle in understanding the role of the parish in the contemporary Church is the vision of the church as the Mystical Body of Christ. This vision was shaped long before the second Vatican Council and has helped shape the church's ecclesiology. The parish is a live part, a component of the diocese that realizes the three part mission of the church (teaching, sanctifying, and serving the people God) in unity with its Bishops.

The evolution of the parish in the church organism is best observed when comparing its Code of Canon Law definitions from 1917 and 1983. The Code as a seed to the Second Vatican Council notes two parts of the parish: Community of the faithful and Evangelization.